

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фінансів  
(найменування кафедри)

**РЕФЕРАТ**  
**кваліфікаційної роботи**  
**на здобуття освітнього ступеня магістра**  
зі спеціальності 8.07072 Фінанси, банківська справа та страхування  
(шифр та найменування спеціальності)  
за магістерською програмою професійного спрямування  
Державні та муніципальні фінанси  
(назва магістерської програми)  
на тему: «Місцеві бюджети в економічній системі держави»  
(назва теми)

**Виконавець:**

Студентка ЦЗФН факультету

Краснопольська Ольга Василівна  
(прізвище, ім'я, по батькові)

\_\_\_\_\_  
/підпис/

**Науковий керівник:**

К.Е.Н.  
(науковий ступінь, вчене звання)

Васютинська Людмила Анатоліївна  
(прізвище, ім'я, по батькові)

\_\_\_\_\_  
/підпис/

## ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

**Актуальність теми.** Одне з провідних місць в економічній системі кожної держави займають місцеві бюджети, оскільки в них сконцентровується значна частина державних фінансових ресурсів, що спрямовуються на забезпечення суспільних благ. Тому місцеві бюджети у сучасних реаліях відіграють значну роль у фінансуванні бюджетних програм, перш за все, соціальної спрямованості. У сучасних реаліях, коли відбуваються радикальні зміни у функціонуванні місцевих бюджетів, які викликані запровадженням бюджетної децентралізації та посиленням фінансової автономії бюджетів органів місцевого самоврядування

Питанням щодо пошуку шляхів розв'язання проблем формування та використання місцевих бюджетів, поглиблення теоретичних засад та розробки методології функціонування бюджетної системи на місцевому рівні присвячено праці таких науковців, як І.О. Луніна, К.В. Павлюк, В.П. Кириленко, С.В. Слухай, С.І. Юрій Н. В. Савчук, Г. В. Возняк, В. В. Шавлак, та багатьох інших.

Враховуючи динамічність функціонування економічної системи, постійні перетворення, що відбуваються в бюджетній системі України, посилення впливу органів місцевого самоврядування на розвиток економіки регіонів, необхідність подальшого дослідження виявляється у розв'язанні проблематики, що пов'язана із впровадженням бюджетної децентралізації та її впливі на фінансову автономію органів місцевого самоврядування. Потребують висвітлення питання щодо застосування бюджетних важелів, які здійснюють вплив на посилення інвестиційної активності в територіальних утвореннях.

**Метою дослідження** є поглиблення теоретичних засад місцевих бюджетів та розробка пропозицій щодо їх вдосконалення у контексті впливу на економічну систему держави.

**Завдання дослідження:** визначити роль місцевих фінансів в економічній системі держави; розкрити економічну сутність місцевих бюджетів; дослідити фінансовий механізм міжбюджетного вирівнювання; проаналізувати тенденції формування доходів місцевих бюджетів; здійснити моніторинг видатків місцевих бюджетів; оцінити вплив місцевих бюджетів на економічний розвиток територіальних громад (на прикладі м. Одеси); адаптувати зарубіжний досвід щодо стимулюючого впливу місцевих бюджетів на економічний розвиток територіальних утворень в українську практику; дослідити бюджетну децентралізацію як чинник зміцнення економіки територіальних громад; обґрунтувати застосування бюджетних важелів у посиленні інвестиційної активності в територіальних утвореннях.

**Об'єкт дослідження.** Об'єктом дослідження є процес формування і використання місцевих бюджетів в економічній системі держави.

**Предмет дослідження.** Предметом дослідження є економічні відносини, які виникають у процесі формування і використання місцевих бюджетів України.

**Методи дослідження.** У ході дослідження застосовувалися діалектичний, емпіричний та логічний методи наукового пізнання при поглибленні теоретичних засад місцевих бюджетів. Методи спостереження, аналізу динаміка часових рядів, порівняння, графічного відображення кількісних величин, економіко-математичного моделювання мали своє відображення у ході здійснення діагностики стану місцевих

бюджетів. Методи логіки, узагальнення та деталізації використовувалися при розробці пропозицій щодо вдосконалення місцевих бюджетів

**Інформаційна база дослідження.** Інформаційну базу дослідження складають доробки вітчизняних та зарубіжних авторів в галузі фінансів, зокрема підручники, навчальні посібники, монографії, періодичні наукові видання; законодавчі та нормативні акти, якими є Конституція України, Бюджетний кодекс, Закони України, звіти Міністерства фінансів України і Державної казначейської служби України; статистичні матеріали Державної служби статистики України.

**Структура та обсяг роботи.** Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (94 найменувань) та 3-х додатків. Загальний обсяг роботи становить 118 сторінок. Основний зміст викладено на 87 сторінках. Робота містить 6 таблиць, 34 рисунків.

**Публікації.** За результатами дослідження опубліковано: Краснопольська О.В. Місцеві бюджети та їх вплив на економічний розвиток територіальних громад / О.В. Краснопольська // Студентська науково-практична конференція фінансово-економічного факультету Одеського національного економічного університету: «Фінансові аспекти розвитку держави, регіонів та суб'єктів господарювання: сучасний стан та перспективи», 24 листопада 2017 року; Краснопольська О. В. Діагностика стану місцевих бюджетів в Україні.// О. В. Краснопольська// Збірник студентських наукових праць. ОНЕУ. Кафедра фінансів. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://oneu.edu.ua/pages/cath/finans/>

## ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «**Теоретичні засади місцевих бюджетів**» розглянуто роль місцевих фінансів в економічній системі держави, економічну сутність місцевих бюджетів, фінансовий механізм міжбюджетного вирівнювання.

У другому розділі «**Діагностика стану місцевих бюджетів України**» проаналізовано основні тенденції формування доходів місцевих бюджетів, моніторинг видатків місцевих бюджетів, оцінювання впливу місцевих бюджетів на економічний розвиток територіальних громад(на прикладі м. Одеса).

У третьому розділі «**Шляхи вдосконалення місцевих бюджетів в контексті економічного зростання**» запропоновано впровадження зарубіжного досвіду щодо стимулюючого впливу місцевих бюджетів на економічний розвиток територіальних творень в українську практику, бюджетна децентралізація як чинник зміцнення економіки територіальних громад, бюджетні важелі посилення інвестиційної активності в територіальних утвореннях.

## ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило зробити висновки, основні з яких такі:

1. Встановлено, що місцеві фінанси є складною системою економічних відносин, що посідають вагоме місце в економічній системі держави. Їх роль визначається у забезпеченні економічного розвитку територіальних утворень та надання соціальних благ гарантованих Конституцією держави.

2. Визначено, що фінансовою базою органів місцевого самоврядування є місцеві бюджети, які є складовою місцевих фінансів. Сутність місцевих бюджетів розкривається через розподільчу та контрольну функції. Перша виявляється у перерозподілі частини ВВП через систему місцевих бюджетів, друга є похідною від першої та виявляється у контролі за рухом грошових потоків, які спрямовуються на забезпечення потреб територіальних громад.

3. Досліджено, що механізм міжбюджетного вирівнювання є підсистемою і складовою механізму міжбюджетних відносин. Розкриття змісту останніх дозволило дійти висновку, що міжбюджетні відносини здійснюється з метою регулювання соціально-економічних процесів шляхом застосування відповідного інструментарію – офіційних трансфертів. Залежно від видів останніх здійснюється регулюючий вплив на економіку територіальних утворень. Отже, трансферти є важелем впливу на розвиток економічної системи держави.

4. У ході аналізу тенденцій формування доходів місцевих бюджетів з'ясовано, що основними проблемами формування доходів місцевих бюджетів є:

- недостатній обсяг власних доходів місцевих бюджетів;
- залежність місцевих бюджетів від державного, що доведено шляхом застосування інструментів регресійного аналізу ( зростання надходжень від місцевих податків та зборів на 1 грн. спричиняє прирощення трансфертів на 9, 63 грн).
- закріплені доходи є вагомою складовою доходів місцевих бюджетів, що звужує гнучкість системи управління фінансовими ресурсами органів місцевого самоврядування;
- практика формування місцевих податків та зборів в Україні показала, що у зв'язку з проведеними реформами їх значимість зросла, але потребує вдосконалення система їх адміністрування.
- єдиний податок та плата за землю є основними бюджетоутворюючими місцевими податками, що ставить перед місцевою владою питання щодо розвитку податкового контролю на місцевому рівні, запровадження податкової культури та стимулювання платників цих податків до своєчасної сплати;
- формування бюджету розвитку є необхідним для посилення економічного потенціалу територіальних утворень. Аналіз показав, що основними джерелом наповнення бюджету розвитку є кошти, одержанні із загального фонду, що складає 94,5% загального обсягу надходжень бюджету розвитку; надходження від продажу землі (0,9 млрд. грн., або 2,0%) та від відчуження майна, що знаходиться у комунальній власності (0,3 млрд. грн., або 0,5%), інші надходження склали 3,0% усіх доходів бюджету розвитку місцевих бюджетів.

5. Видатки місцевих бюджетів відіграють основну роль у забезпеченні соціальних потреб населення територіальних громад. Спостереження за їхньою динамікою дозволили дійти висновку, що видатки місцевих бюджетів мають щорічне зростання, причому їх вагома частка спрямовується на забезпечення соціально-культурної сфери. Тому прирощення видатків на економічну діяльність не має суттєвих змін, хоча в останні роки спостерігається тенденція зростання. Проте частка поточних видатків у структурі видатків місцевих бюджетів складає 88-93 %. Тому можна дійти висновку, що гнучкість видатків є незначною, а відтак здійснювати управління видатками, які не мають статусу захищених статей

практично неможливо у зв'язку із їхньою обмеженістю. Як наслідок, органи місцевого самоврядування не мають достатнього ресурсу для фінансування інвестиційних та інноваційних проектів.

6. Встановлено, що протягом останніх п'яти років спостерігається дефіцит місцевого бюджету міста Одеса. У першу чергу, причиною такого становища стало поглиблення економічної кризи в Україні. Як наслідок, збільшилися видатки на утримання соціально-культурної сфери. Наступним чинником стало підвищення мінімальної заробітної плати, що спонукало збільшення видатків на оплату праці. Загалом, бюджет міста Одеси є соціально спрямованим.

7. Зарубіжний досвід щодо впливу місцевих бюджетів на економічний розвиток показав, що є сенс звернути увагу на досвід Франції, оскільки наші адміністративні системи схожі, а грошова і податкова системи будувалися за зразком цієї країни. Не менш адаптованою до українських реалій є практика управління фінансовими ресурсами місцевого самоврядування таких країн, як Польща і Литва, зокрема у сфері наповнення місцевих бюджетів.

8. Доведено, що бюджетна децентралізація є чинником зміцнення економіки територіальних громад. Необхідним є подальше напрацювання питань щодо здійснення її позитивного впливу на всю економічну систему країни. Зокрема, ці питання стосуються місцевого оподаткування у рамках підвищення ефективності його адміністрування. Необхідно також вдосконалити нормативно-правову базу щодо розмежування повноважень. Потребує вдосконалення метрологічна основа виділення освітньої і медичної субвенцій.

9. Інвестиційна активність в територіальних утвореннях не має позитивних тенденцій, що пов'язано із питаннями заохочення інвесторів до реалізації проектів розвитку відповідних територій. Для створення сприятливого інвестиційного клімату необхідно створити умови для застосування таких важелів, які сприятимуть формуванню інституту публічно-приватного партнерства та фондового ринку на місцевому рівні, що дозволить територіальним громадам залучати додаткові фінансові ресурси для забезпечення розвитку інфраструктури, інноваційної діяльності та загалом надасть можливість посилити економічний потенціал регіонів.

Проведене дослідження дає можливість сформулювати пропозиції щодо розвитку місцевих бюджетів в економічній системі держави: усунути протиріччя у нормативно-законодавчій базі, яка регулює формування та використання місцевих бюджетів шляхом здійснення ефективної економічної експертизи законів для прийняття досконалих законодавчих актів, що дозволить усунути перманентність бюджетно-податкового законодавства та стабілізує економіку регіонів; створити умови для реалізації політики децентралізації з огляду на забезпечення реальної самостійності і автономії місцевих бюджетів; посилити контроль за використанням коштів бюджету органів місцевого самоврядування через запровадження громадського контролю, що дозволить підвищити прозорість бюджетного процесу та сприятиме залученню громадськості до розв'язання питань місцевого значення; розробити програму щодо активізації інвестиційної привабливості регіональних проектів, які забезпечуються на умовах спільного фінансування шляхом залучення інвесторів, які мають бізнес інтереси у певному територіальному утворенні; підвищити ефективність адміністрування місцевих податків і зборів з метою

наповнення місцевих бюджетів за рахунок власних ресурсів, що дозволить посилити автономію місцевих бюджетів; вдосконалити нормативно-правову базу щодо функціонування фінансово-кредитного ринку на локальних рівнях з метою застосування кредитного інструментарію для здійснення місцевих запозичень, що надасть можливість фінансувати інфраструктурні проекти.

### АНОТАЦІЯ

Краснопольська О. В. «Місцеві бюджети в економічній системі держави », кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності «8.07072 Фінанси, банківська справа та страхування» за магістерською програмою «Державні та муніципальні фінанси»,

Одеський національний економічний університет  
м. Одеса, 2018 рік

Кваліфікаційна робота магістра складається з трьох розділів. Об'єкт дослідження – процес забезпечення фінансовими ресурсами місцевих бюджетів та їх використання в економічній системі.

У роботі розглядаються теоретичні аспекти місцевих бюджетів.

Проаналізовано проблематику формування і використання місцевих бюджетів.

Запропоновано: шляхи вдосконалення місцевих бюджетів в економічній системі держави: усунути протиріччя у нормативно-законодавчій базі; створити умови для реалізації політики децентралізації; розробити програму щодо активізації інвестиційної привабливості регіональних проектів.

**Ключові слова:** місцеві фінанси, місцеві бюджети, фінансовий механізм, доходи, видатки, міжбюджетне вирівнювання, децентралізація, об'єднана територіальна громада.

### ANNOTATION

Krasnopolska O. "Local budgets in the state economic system"  
thesis for Master degree in specialty « 8.07072 Finance, banking and insurance»  
under the program «State and municipal finances»  
Odessa National Economic University  
Odessa, 2018

Thesis consists of three chapters. Object of study is the process of formation of incomes of local budgets and its use in the economic system.

Diploma thesis deals with theoretical aspects of local budgets.

Problems of formation of incomes of local budgets and its use in Ukraine were analyzed.

Way of improve local budgets in the economic system of state were proposed: to eliminate contradictions in the legislative framework; to build conditions for the implementation of decentralization policy; to develop a program to enhance the investment attractiveness of regional projects.

**Keywords:** local finances, local budgets, financial mechanism, revenues, expenditures, intergovernmental equalization, decentralization, united territorial community.